

जाहिरातीचे दर.

साप्ताहिक पत्रावर चोकरा
करावी.
व्यवस्थापक, अर्थ,
'दुर्गाधिवास' पुणे २.

अर्थ

वर्गणीचे दर.

वार्षिक वर्गणी
रु. ४
(रुपाल इंग्लिश माक)
किरकोळ अंकास
दोन आणे.

'अर्थ एव प्रधानः' इति कौटिल्यः अर्थमूलौ धर्मकामाविति ।

—कौटिल्य अर्थशास्त्र

संपादक—प्रो. वा. गो. काळे

वर्ष ९

पुणे, बुधवार, तारीख १४ जुलै, १९४३

अंक २८

वालकांचे खरे मित्र

पावसाळ्यांत लहान मुलें आजारी पडतात याचें कारण त्यांच्या आरोग्याची नीट काळजी घेतली जात नाही

पुण्याच्या रसशाळेचीं

- बालजीवन
- कुटुंबारिष्ट
- नागमुटी
- कुमारी आसव
- बाळगोळी
- ज्वरघ्नवटी

ही औषधें संग्रहीं बाळगून त्यांचा वेळींच योग्य उपयोग केल्यास मुलें गुटगुटीत व आनंदी राहातील.

: आमचीं केंद्रे :

मुंबई, पुणे, नागपूर, उमरावती, सांगली,
कोल्हापूर, हुबळी.

पुणे मुख्य इकान—गणपती चौक, लक्ष्मीरोड, पुणे.

आयुर्वेद रसशाळा, पुणे लि.

दि बँक ऑफ इंडिया लि.

[स्थापना : १९०९]

अधिकृत भांडवल	रु.	१,००,००,०००
बचत झालेले भांडवल	रु.	१,००,००,०००
रिझर्व फंड	रु.	१,२०,५०,०००

मुख्य कचेरी: ओरिएण्टल बिल्डिंग, मुंबई.

मुंबईमधील शाखा: बुलियन एक्सचेंज, कुलाबा, काळबादेवी आणि मलबार हिल.

इतर शाखा: अहमदाबाद (भद्र, मुख्य ऑफिस), अहमदाबाद (एलिस ब्रिज शाखा), अहमदाबाद (स्टेशन शाखा), अंधेरी (मुंबई शेजारी), वांद्रे (मुंबई शेजारी), कलकत्ता (क्लाइव्ह स्ट्रीट, मुख्य ऑफिस), कलकत्ता (बहा बजार), कलकत्ता (चौरंगी स्केअर), जमशेदपूर, कराची, नागपूर (किंगजबे), नागपूर (इतबानी बजार), पुणे, पुणे शहर, राजकोट, सुरत, भुज (कच्छ).

लंडन एजन्ट्स: वेस्टमिन्सٹر बँक लिमिटेड.

डायरेक्टर्स: सर पुनीटाल श्री. मेहता, के. सी. एस्. आय. (अभ्युक्त), श्री. अंबालाल सारामाई, सर जोसेफ के. नाईट, मि. ए. नेरिस, सर कावसजी जहांगिर, बॅंगनेट, के. सी. आय. ई., ओ. बी. ई., मि. दिनशा के. दाजी, श्री. रामनिवास रामनारायण.

करंट डिपॉझिट अकाउंट्स :

दररोजच्या रु. १०० ते रु. १,००,००० रकमेच्या शिल्लकेवर ३% दराने व्याज दिले जाते. रु. १,००,००० वरिल व्याज सात योजनेने दिले जाते. सहामाही अखेर व्याजाची किमान रक्कम ५ रु. पेक्षा कमी झाल्यास व्याज दिले जात नाही. कायम, अल्प मुदतीच्या व सेव्हिंग बँक टेली योग्य व्याजाने स्वीकारल्या जाताना, व्याजाचे दर पत्रद्वारे.

विलस व सेटलमेंट्समार्फे बँक एक्सच्युटर व ट्रेस्टी म्हणून काम करते. सर्व तऱ्हेचे ट्रेस्टीचे काम केले जाते. नियम अर्ज करून मागवावेत.

बँकेसंबंधी नेहमीचा सर्वसामान्य व्यवहार केला जातो.

एजंट:—टी. आर. लालबाणी.

महापुढाची जाणीव ! कपड्यांच्या खर्चात काटकसर करा. एक वेळ येऊन

स्वतःची खात्री करा व पैशाचा मोवदला घ्या.

गिरगांव

मुंबई नं. ४

महिंद्रकर ब्रदर्स

तयार कपड्यांचे व्यापारी

बुधवार

चौक,

पुणे

विविध माहिती

क्षेत्रफळाचे दृष्टीने संयुक्त राष्ट्रांत पांचवा अनुक्रम अमेरिकेचे युद्धसहाय सर्वांत मोठे असते तरी तो देश क्षेत्रफळाचे दृष्टीने संयुक्त राष्ट्रांत पाचव्या अनुक्रमाचा आहे. युद्धापूर्वी रशिया व चीन ह्यांची लोकसंख्याहि अमेरिकेपेक्षा जास्त आहे. ईनडा व व्हॅझील ह्या देशांचे क्षेत्रफळ अमेरिकेपेक्षा जास्त आहे.

मनुष्याच्या शरीरातील रक्त

सर्व साधारणपणे, प्रत्येक माणसाच्या वजनापैकी ६% वजन त्याच्या रक्ताचे असते.

अमेरिकेतील खेळाडू

अमेरिकेतील खेळाडूंना दरसाळ २६ लक्ष फुटबॉल्स, ५ लक्ष बास्केट बॉल्स व ४ लक्ष बॉक्सिंग ग्लोव्हज् लागतात.

मधमाशा

एक हजार मधमाशांनी त्यांच्या सर्वद हयातीत जमविलेल्या मधाचे वजन एक पींडापेक्षा अधिक भरत नाही.

के. प्रो. एन. एस. सुब्बराव

राजकार्यप्रवीण श्री. एन. एस. सुब्बराव, एम. ए. (कॅम्ब्रिज), बार अँड लॉ, अलाहाबाद विश्वविद्यालयाच्या अर्थशास्त्र विभागाचे प्रमुख, हे बंगलोर येथे नुकतेच निधन पावले. श्री. सुब्बराव हे मॅन्सूर विश्वविद्यालयाचे उपकुलगुरू होते. अर्थशास्त्राचा त्यांचा व्यासंग मोठा होता. हिंदी आर्थिक परिषदेचे ते १९२९ साली अध्यक्ष होते व काँटन टेक्स्टाइल टॅरिफ बोर्डाचे ते सभासद होते.

ममोरा केमिकल कं. लि.

वरील नांवाची एक कंपनी श्री. ए. व्ही. रानडे ह्यांनी नुकतीच रजिस्टर केली आहे. कंपनीचे भांडवल २ लक्ष रुपये असून ती सासगी लिमिटेड कंपनी आहे.

उंदरांच्या नाशासाठी दर एकरी ३ आणे कर

पिकांचे नुकसान करणाऱ्या उंदरांचा नाश करण्यासाठी "रेंट पेस्ट अँक्ट" नांवाच्या एका कायद्याचा मसुदा सिंध असेंबलीमध्ये मंजुरीसाठी मांडण्यांत येईल. हा कायदा पांच वर्षे अंमलांत राहील. पांच वर्षांच्या ह्या योजनेवर ७३ लक्ष रुपये खर्च केला जाईल तो वसूल करण्यासाठी लागवडीखालील प्रत्येक एकरावर ३ आणे कर बसविण्यांत येईल.

कॉलेज ऑफ नर्सिंग

भायखळा मॉर्निंग हॉस्पिटलमध्ये वरील कॉलेज उघडण्यांत येणार आहे, तेथे नर्सिंगचे प्राथमिक शिक्षण देण्यांत येईल. बारा आठवड्यांचा शिक्षणक्रम असून असे चार वर्गांचे शिक्षणक्रम वर्षांत पुरे होऊन वर्षअखेर १४० नर्सिंगचे शिक्षण पुरे होईल. शिक्षण इंग्रजीतून दिले जाईल. उमेदवारांचे शिक्षण इंग्रजी सातवी-इतके असणे आवश्यक आहे.

महाराष्ट्र युनिव्हर्सिटी

महाराष्ट्र युनिव्हर्सिटी कमिटीने मुंबई सरकारांस सादर करावयाच्या रिपोर्टाची मुदत ऑगस्टअखेर पुनः वाढविण्यांत आली आहे.

सहकारी इन्स्टिट्यूटची ज्युबिली

बुधवारी सायं. ६-३० वाजता मुंबई प्रॉव्हिन्शियल को-ऑपरेटिव्ह इन्स्टिट्यूट संस्थेच्या राँथे ज्युबिलीनिमित्त-पुणे सेंट्रल को-ऑपरेटिव्ह बँकेच्या दिवाणस्त्रान्यांत प्रो. शंकर रामचंद्र भागवत यांच्या अध्यक्षतेखाली जाहीर सभा भरणार आहे.

जपानपुढे रबराच्या कार्नील उत्पादनाचा प्रश्न

जपानने रबराच्या जागतिक उत्पादनाच्या बहुतेक भागाचा ताबा मिळविला असला, तरी त्यामुळे जपानची अडचण दूर झालेली नाही. नेदरलँड ईस्ट इंडीजमधून मागे रबर मोठ्या प्रमाणावर निर्गत होई, त्यामुळे स्थानिक तद्देशीय मज्जेवाल्यांचे पोट भरू शके. जपान रबराची जगांत दुसरीकडे निर्गत करू शकत नाही व त्यास स्वतःस उत्पादनाच्या एक दर्शांशपेक्षा ज्यास्त रबर नको आहे. रबराचे उत्पादन कमी केल्यास नेदरलँड ईस्ट इंडीजमधील आर्थिक घडी पार मोडून जाईल. जपानने रबराचे उत्पादन सरकारी देखरेखीखाली नियंत्रित केले आहे. युरोपियन मज्जे बंद केले तरी तद्देशीयांचे मज्जे चालू आहेत त्यामुळे जपानला रबर साठवून ठेवावे लागत आहे. ह्या साठवणीसाठी भांडवल अडकवून ठेवावे लागते. कोयनेल, चहा, कॉफी, रबर, इत्यादींचे उत्पादन, विक्री व निर्गत ही नियंत्रित करण्याचे काम एका कॉर्पोरेशनकडे देण्यांत आलेले आहे.

टिटाघर पेपर मिल्स कं. लि.

टिटाघर पेपर मिल्सने ३१ मार्च, १९४३ अखेरच्या वर्षी १ कोटी, ५३ लक्ष रुपयांची विक्री केली. म्हणजे, त्यापूर्वीच्या वर्षांच्या मानाने विक्री ४४ लक्ष रुपयांनी जास्त झाली. नफा ७३ लक्ष रुपये उरला. डिव्हिडंड १५% सुटके.

बँक ऑफ इंडिया, लि.

१९४३ च्या पहिल्या सहामाहीचा नफा

२०,०३,१८४ रु. ५ आ. ९ पै

त्यांतून इनकमटॅक्स व सुपरटॅक्ससाठी वजा

७,५०,००० रु.

उरलेला निवळ नफा

१२,५३,१८४ रु. ५ आ. ९ पै

मागील सालच्या हिशेबांतील शिलकी नफा

९,४४,५७९ रु. ० आ. ८ पै

एकूण

२१,९७,७६३ रु. ६ आ. ५ पै

बँकेचे भरणा झालेले भांडवल १ कोटी रुपये आहे, त्यावर द. सा. द. शे. ११% (प्रत्येक भागास २ रु. १२ आ.) करमाफ पहिल्या सहामाहीचे इंटेरिम डिव्हिडंड देण्याचे डायरेक्टर बोर्डीने ठरविले आहे, त्यास ५ लक्ष, ५० हजार रुपये लागतील. उरलेली १६,४७,७६३ रु. ६ आ. ५ पै ही रकम पुढील सहामाहीच्या हिशेबांत ओढण्यांत येईल.

सेंट्रल बँक ऑफ इंडिया लि.

वरील बँकेस १९४३ च्या पहिल्या सहामाहीत मागील १० लक्ष, ८ हजार रुपयांचा शिलकी नफा घळून ४१ लक्ष, १३ हजार रुपये नफा झाला. भागीदारांस प्रत्येक भागास १ रु. ४ आणे करमाफ इंटेरिम डिव्हिडंड मिळणार आहे, त्यासाठी ८,४०,६६० रुपये लागतील.

हिंदी लष्करभरतीची प्रांतवार वाटणी

पंजाब	५०%	संयुक्तप्रांत	१५%
मद्रास	१०%	मुंबई	१०%
सरहद प्रांत	५%	अजमीर-मारवाड	३%
बंगाल	२%	मध्यप्रांत, आसाम,	
		बिहार, ओरिसा	५%

ट्रेझरी बिलांवर १ रु. व्याज

गेल्या आठवड्यांत विकलेल्या हिंदुस्थान सरकारच्या ट्रेझरी बिलांवर द. सा. द. शे. १ रुपया व्याजाचा दर पडला.

अनुक्रमणिका

पृष्ठ	पृष्ठ
१ विविध माहिती ... २१८	काटॅली-मो. काळे हांची प्रकृति.
२ दिल्ली येथे अन्न-पुरवठ्याची चर्चा ... २१९	५ हिंदी आयुर्विमा कंपन्यांचे काम ... २२२
३ शोअर बाजार ... २२०	६ वेस्टर्न इंडियाची वार्षिक सभा ... २२२
४ स्फुट विचार ... २२१	७ म्हेसूर संस्थानाची औद्योगिक प्रगति ... २२३
युगेपंत दुसरी आघाडी उघडली-मध्यवर्ती साक्षर कमिटी-वेस्टर्न इंडिया विमा कं. लि.—बॉंबे को.	८ गुजराती समाजाची पहाणी ... २२३

अर्थ

बुधवार, ता. १४ जुलै, १९४३

दिल्ली येथे अन्नपुरवठ्याची चर्चा

मध्यवर्ती नियंत्रणाची आवश्यकता

अन्नपुरवठ्याच्या प्रश्नाचा विचार करण्याकरिता हिंदुस्थान सरकारने दिल्ली येथे भरविलेल्या परिषदेचे काम आता संपले आहे. गेल्या आठवड्यांत ह्या परिषदेस प्रारंभ झाला, त्यावेळी प्रथम व्हाइसरॉयाने भाषण केले व त्यानंतर हिंदुस्थान सरकारच्या अन्न-पुरवठा खात्याचे प्रमुख, सर अशीझुल हक, ह्यांचे भाषण झाले. व्हाइसरॉयाने भाषणाचा गोषवारा कोठेच प्रसिद्ध झालेला नाही. परिषदेस मुख्यतः मध्यवर्ती सरकारचे, प्रांतिक सरकारांचे व संस्थानांचे अधिकारीच उपस्थित होते. प्रांतिक व संस्थानी प्रतिनिधींच्या सूचनांचा विचार करण्यासाठी परिषदेने चार उपसमित्या नेमल्या व त्यांनी धान्य खरेदी व वाटणी ह्यांवर मध्यवर्ती नियंत्रण, रेशनिंगच्या पद्धतीचा प्रमुख शहरांत अवलंब, भरमसाठ साठा करणारांवर व नफेबाजीवर उपाययोजना, वाहतुकीच्या साधनांचा विस्तार, चलनवाढीचे नियंत्रण, इत्यादि प्रश्नांचा विचार केला. सबंद हिंदुस्थानचा साकल्याने विचार करून सर्व ठिकाणच्या लोकांना अन्नपुरवठा योग्य प्रमाणांत कसा करता येईल व ह्या पुरवठ्याची किंमत मर्यादित कशी राखता येईल, हे प्रश्न ह्या संबंधांत महत्त्वाचे आहेत. पुरवठ्याची सध्याची पद्धत सदेख असून, प्रांताप्रांतांतील स्पर्धेमुळे अन्नपुरवठ्यावर एकतंत्री नियंत्रण बसविणे कठीण आहे, ही गोष्ट निर्विवाद आहे. धान्याचे उत्पादन व वाटणी ही पूर्णपणे नियंत्रित केली तरच परिस्थितीतून मार्ग निघण्याजोगा आहे, हेहि उघड आहे. ह्या बाबतीत मध्यवर्ती सरकार आणि प्रांतिक व संस्थानी सरकारे ह्यांचे पूर्ण सहकार्य होणे अगत्याचे आहे. काही प्रांतांना व विभागांना आपल्या जवळील धान्याचा साठा व पुरवठा गरजू प्रांतांस व विभागांस यावा लागेल व ह्यासंबंधांत त्यांचेवर तशी सक्तीहि करावी लागेल. केवळ प्रांतिक सरकारांनी एकमेकांशी वाटाघाटी करून धान्य देणे-घेणे ठरविणे श्रेयस्कर नाही. मध्यवर्ती नियंत्रणाची आवश्यकता आता पटवून देण्याचे प्रयोजन उरलेले नाही. चलनाच्या विस्ताराबरोबर वाढत असलेल्या

महागाईस आळा घालणे ही गोष्ट मात्र सर्वस्वी मध्यवर्ती सरकारच्या कक्षेतील आहे व त्यासाठी हिंदुस्थान सरकारने तातडीने उपाययोजना आखणे अत्यंत जरूरीचे आहे. धान्य पुरवठ्याच्या परिस्थितीच्या असमाधानकारकपणांत चलनविस्तारामुळे घडून येणाऱ्या क्यशक्तीच्या संकोचनाची भर पडू न देणे हे हिंदुस्थान सरकारचे कर्तव्य आहे. सरकारास त्याची जाणीव आहे व त्या बाबतीत त्याचे प्रयत्नहि चालू आहेत.

अन्नपुरवठा परिषदेपुढे ता. ८ रोजी भाषण करून सर अशीझुल हक ह्यांनी हिंदुस्थान सरकारचे निर्णय विशद करून सांगितले. प्रांतिक सरकारांनी आपल्या धान्याच्या खरेद्या सध्याप्रमाणेच पुढे चालू ठेवण्याच्या आहेत; प्रांतिक सरकारांनी लोकांनी धान्याचे निष्कारण साठे ठेवू नयेत ह्याविषयी दक्षता बाळगली पाहिजे; साठे करणारांस व नफेबाजांस कडक शासन करून त्यांचे निर्मूलन करण्यावरच सरकारच्या अन्नपुरवठ्याची योजना अवलंबून आहे; अधिकाधिक शहरांत रेशनिंगला प्रारंभ करण्याचे दृष्टीने त्याच्या प्राथमिक तयारीस ताबडतोब सुरवात केली पाहिजे; तुटीच्या प्रांतांनी इतर प्रांतांकडून योग्य ती व्यवस्था करून धान्य मिळवावे, म्हणजे मध्यवर्ती सरकारच्या प्रयत्नांस ही गोष्ट पोषकच होईल; कापडासारखे नित्योपयोगी व आवश्यक जिनस लोकांना उपलब्ध करून देण्याची सरकार शिकस्त करित आहे व करील; आंतरप्रांतीय सुल्या व्यापाराकडे उद्दिष्ट ह्या दृष्टीनेच सध्या पहाण्यांत येईल व त्याचा चालू परिस्थितीवर दुष्परिणाम पडू दिला जाणार नाही; तूर्त धान्याचे कमाल बाजारभाव ठरविता येणार नाहीत परंतु इतर मालाच्या किंमतीच्या मानाने धान्य महाग होऊ नये ह्याविषयी सरकार कसून प्रयत्न करील; चलन विस्ताराच्या प्रश्नाचा सरकार विचार करित आहे; नवीन व्यवस्था अंमलांत येईपर्यंत चालू व्यवस्थाच अंमलांत राहिल, इत्यादि मुद्दे त्यांच्या भाषणांत मुख्यतः होते. सर अशीझुल हक ह्यांनी कमालीच्या युद्धप्रयत्नाची आवश्यकता प्रतिपादन करून लोकांनी शक्य तेवढा स्वार्थत्याग करण्याची तयारी केली पाहिजे, असे शेषटी सांगितले.

अन्न पुरवठा परिषदेची फलश्रुति बरीचप्रमाणे आहे. परिषदेची यशस्विता लोकांच्या अपेक्षेस उतरलेली नाही हे कबूल करणे भाग आहे. अन्न पुरवठ्याचा प्रश्न जितका व्यापक व विकट तितकाच तो तातडीचा आहे, ह्या दृष्टीने परिषदेच्या सल्ल्याने सरकारने केलेले निर्णय पुरेसे दूरगामी स्वरूपाचे नाहीत. युद्धविषयक लष्करी घोरण ही जशी मध्यवर्ती सरकारच्या कक्षेतील बाब समजण्यांत येते, तद्वतच अन्न पुरवठ्याची बाबहि हिंदुस्थान सरकारने स्वतःच्या जबाबदारीची गोष्ट समजली पाहिजे. प्रांतिक सरकारांचे सहकार्य मध्यवर्ती सरकारने जरूर घ्यावे, परंतु योजना आसतांना व ती अंमलांत आणतां एकसूत्रीपणा असणे आवश्यक असल्याने, त्याबाबत मध्यवर्ती सरकारनेच पुढाकार घेतला पाहिजे. धान्याची पैदास वाढविणे, त्यास उत्तेजन देणे, इत्यादि बाबी प्रांतिक सरकारे करू शकतील; तथापि व्यापक प्रश्न सोडविण्याचे काम मध्यवर्ती सरकारचेच नेतृत्व पाहिजे. ही जबाबदारी स्वीकारण्यांत कसूर होऊ देता कामा नये, अशीच लोकांची स्वाभाविक अपेक्षा आहे.

शेअर बाजार

(श्री. व. वि. लोणकर एम. ए., बी. कॉम.
२४ ट्रे. जि. पुणे ४)

चलनवाढ आणि शेअर बाजार:—काळ अमुक झाले म्हणून बाजार घर्ती गेला व तमुक झाले म्हणून बाजार स्वाटी आला, अशा तऱ्हेची बाजारभावांची छाननी देनंदिन चालली असतांना एक धटना प्रामुख्याने मान्य करण्यांत येते की आज जवळ जवळ वर्षभर शेअर बाजारांत चाललेल्या तेजीच्या मगें एक सारख्या वाढत चाललेल्या चळनाचा जोर आहे. या चळनाचीमुळे बाजार-भाव लढाईच्या वाईट बातम्यामुळे तात्पुरता स्वाटी येत असे व पुन्हा उफाळी मारून वर येत असे. लोकांच्या हातांत पैसा आला की तो कोठे तरी गुंतविला हा गेळाच पाहिजे. तेव्हां सर्व शेअर बाजारांतून दखलांच्या दीडवर्तीच्या कचेऱ्यांतून गिन्हाइकांची गर्दी वाढल्यास नवल नाही. मग 'हा फार वाढला आहे व तो अजून स्वाटी आहे, मग तोच बे' अशा रीतीने चांगल्या-वाईट शेअर्सचे सर्वांचेच भाव एकसारखे वाढत राहिले. जोपर्यंत पैशाचा ओष सारखा देशांत पसरत आहे तोपर्यंत भाव स्वाटी येण्याची भाषाच काढणें ध्यर्थ आहे, या विश्वासावरच, जरी मागील महिन्यांत पुष्कटसे पडले असले तरी, अजूनही भाव १९४२ चे कमाळ-मर्यादेचे मानाने पुष्कटच बर टिकून आहेत. हा विश्वास कोठ-वर टिकेल ?

बेसुमार चलन वाढ करून देशांत आर्थिक बेवंदशाही उत्पन्न करून स्वतःच सड्यांत पडण्याइतके आमचे सरकार सुद्धे नाही. झालेली वाढ आतां मात्र यापुढे आपल्याच गड्यांत येईल की, काय अशी जाणीव हिंदुस्थान सरकारला झाल्याची चिन्हें हळु हळु दिसूं लागली आहेत. प्रथमतः युद्ध कार्य साधण्याकरतां निवळ स्वतःच्या शब्दांच्या जोरावर सरकार नोटा छापित होते. हे चालू असतांना जाणत्या लोकांनी सावधान केले असतां युद्धामुळे देशांत ही सगळीच भाभराटीची लाट आली असून लोक त्याचा फायदा घेत आहेत असे चलन वाढीचे समर्थन करण्यांत आले. परंतु आतां ही परिस्थिति दूर झाली आहे, व या घाव्या चळन वाढीवर सरकार उपाय योजूं लागले आहे. सरकार लोकांच्या हातांत नोटा आल्यावर पुन्हा परत काढण्याच्या उद्योगांत आहे.

प्रथमतः जादा नफ्याबाबत वटहुकूम काढून वाढलेल्या शंभर रुपये नफ्यापैकी शेकडा ९२ $\frac{३}{४}$ इतके कर रूपाने परत सरकारी तिजोरीत उद्योग घंयांकडून स्वेचण्यांत येणार आहेत. अर्थात्च यामुळे भागीदार, मजूर व सर्व लहान-मोठा दखाल वर्ग यांची क्रय-शक्ति कमी होणार आहे. तसेच नवीन कंपन्या काढण्यास बंदी केल्यामुळे लोकांत पसरविला जाणारा पैसाही बंद करण्यांत आला आहे. या बंदीमुळे आणखी बँका निषणें बंद होऊन त्यांच्या तर्फे 'निर्माण' करण्यांत येणाऱ्या पैशालाही एकपरीने मर्यादित करण्यांत आले आहे. नुकतीच बातमी आली आहे की, हिंदुस्थान सरकार बँकांना यापुढे सोने, चांदी व इतर मालाच्या तारणावर कर्जे देण्यास बंदी करणार आहे. यामुळेही बँकांची पैशांची 'निर्मिति' व त्याची फिरत कमी होणार आहे.

कापड व सूत या बाबतच्या वटहुकूमामुळे सर्व कापडाचा व सुताचा साठा आतां बाहेर येण्यास लागून भाव पडण्यास चांगली सुरवात झाली आहे. नुकत्याच दिल्ली झालेल्या अन्न परिषदेने

सुद्धा जेणेकरून धान्याचे व इतर मालाचे साठे बाहेर पडतील अशी योजना आंखली आहे. या सर्व योजनांमुळे लगेच राहिलेला माल बाहेर पडून मागणी व पुरवठा यामधील तफावत कमी होईल. माल टाकण्याचे कारण नका हे एकच नसून त्याच्यामार्गे व्यापारी वर्गाला पैशाच्या कमी होत चाललेल्या किंमतीची भीति प्रमुख आहे. जो जो महर्गता वाढत होती तो तो प्रत्यक्ष माल साठवून सचनता कायम राखण्याचे व्यापारी वर्गाचे प्रयत्न चालू होते व त्यामुळे जास्त उत्पादनाच्या अभावी सोटा दुष्काळ पडून चलन-वाढीचे स्वरूप जास्त भयानक दिसत होते. हे साठे बाहेर पडल्याने टंचाई कांहींना कांहीं कमी झाल्याखेरीज राहणार नाही व चळनाचा आकार व मालाचा आकार यामधील तफावत कमी होऊन थोडी तरी सुसंबद्धता निर्माण होईल. अशी परिस्थिति निर्माण होण्यास कांहीं काळ आणखी लागेल. पण येवढे आज धरून चालण्यास हरकत नाही की चलन वाढीची कमाळ मर्यादा आतां झाली आहे व यापुढे या ना त्या तऱ्हेने ती सुटण्याच्या मार्गास लागली आहे.

वरील चर्चेवरून असे अनुमान काढण्यास हरकत नाही की ज्या एका कारणाच्या जोरावर शेअर बाजार सारखा तेजीत जात होता त्या कारणाचे सामर्थ्य कमी होण्यास सुरवात झाली आहे. यावरून जाणत्यांनी काय बोध घ्यावयाचा तो घ्यावा.

एन युद्धाच्या काळांतहि

वेस्टर्न इंडिया

विमा कंपनीने केलेली

उत्साहवर्धक प्रगति

१९४२ मध्ये ७६ लाखांवर नवे काम
आयुर्निधीत १८ लाखांवर नवी मर

एकूण चालू विमे	५,८५,००,००० रु.हून अधिक
गंगाजळीसह आयुर्निधि	१,६८,००,००० रु.हून अधिक
१९४२ चे वार्षिक उत्पन्न	३५,००,००० रु.हून अधिक
स्वर्चाचे शेकडा प्रमाण	११.१०

विमा उतरण्याच्या अथवा पजन्सी घेण्याच्या दृष्टीने
वेस्टर्न इंडियाची निवड करणे
फायदेशीर असते.

माहिती मागवा—

मनेजर,

वेस्टर्न इंडिया विमा कंपनी लि., सातारा.

पुणे शाखा:—१७९ बुधवार, लक्ष्मी रोड, पुणे १.

स्फुट सूचना

संयुक्त राष्ट्रांची सिसिली बेटावर स्वारी

जनरल आयझेनहॉवर ह्यांच्या नेतृत्वाखाली संयुक्त राष्ट्रांच्या फौजांनी १० जुलै रोजी पहाटे सिसिली बेटावर उतरून युरोपातील दुसऱ्या आघाडीस प्रारंभ केला, हे वृत्त संयुक्त राष्ट्रांस विशेष उत्साहकारक वाटले तसेच दोस्त राष्ट्रांना, विशेषतः इटलीला त्याने धकाच बसला असला पाहिजे. सिसिलीच्या भूमीवर पदार्पण करून शत्रूला त्याच्या मातृभूमिंतून मार्गे हटवण्याचे कार्य अत्यंत विकट आहे, ह्यांत संशय नाही. परंतु संयुक्त राष्ट्रांनी सर्व पूर्व तयारी करून व यशाप्रतियर्थ घ्यावी लागणारी जबर किंमत हिशेबांत घेऊनच ही आघाडी उघडलेली आहे. शत्रुराष्ट्रांनी सिसिलीवर स्वारी होणार हे अगोदर ओळखले असलेच पाहिजे, ह्या दृष्टीने शत्रू बचावाची शिकस्त करील, हेहि उघड आहे. युद्धाची प्रगति कशी होत आहे हे इतक्यांतच समजणार नाही, परंतु संयुक्त राष्ट्रांना त्यांत थश येऊन इटलीवर चालून जाणे पुढे सोईचे होईल, ह्याबद्दल शंका नाही. भूमध्य समुद्राचा मार्ग संयुक्त राष्ट्रांस त्यामुळे पूर्णपणे खुला होईल आणि युरोपांत आणखीहि कांहीं ठिकाणी चालू करून जाणे त्यांस शक्य होईल. जर्मनीच्या अंकित असलेली युरोपियन राष्ट्रे प्रस्तुत लढाईच्या प्रगतीकडे टक लावून पहात असतील ह्यांत नवल नाही.

मध्यवर्ती साखर कमिटी

इंडियन सेंट्रल कॉटन कमिटीच्या अथवा ज्यूट कमिटीच्या धर्तीवर इंडियन सेंट्रल शुगर कमिटीची स्थापना होण्याचे घाटत आहे व तिच्या घटनेसंबंधी प्रांतिक सरकारांची मते मागाविण्यांत आली आहेत. साखरेवरील एक्साइज ट्युटोरच्या फंडांतून कमिटीचा खर्च चालेल. साखरेसंबंधी संशोधन सुरू करून त्यांत सुधारणा करवणे व पॉवर अल्कोहोल, रेक्टिफाइड स्पिरिट, ह्यांसारख्या उपयुक्त पदार्थांचे उत्पादन घडवून आणणे, ही शुगर कमिटीची प्रमुख कामे रहातील. मध्यवर्ती व प्रांतिक सरकारांचे प्रतिनिधी व उंतीचे उत्पादक, कारखानदार आणि व्यापारी ह्यांचा कमिटीत समावेश होईल. कमिटीचा सेक्रेटरी हा प्रारंभी तरी सरकारी अधिकारी राहिल व चेअरमन बिनसरकारी असेल. अशा तऱ्हेची कमिटी अस्तित्वांत यावी, ह्याबद्दल गेली कित्येक वर्षे हितसंबंधी लोकांची मागणी होती. फेडरेशन ऑफ इंडियन चेंबर्सने १९३७ मध्ये ह्या विषयावर ठरावहि केला होता. संशोधनावर केलेला खर्च ही वस्तुतः तोट्याची बाब नसून, ती एकप्रकारची मोठ्या व्याजाने गुंतवलेली रकमच होय, ही गोष्ट आतां सर्वास पटलेली आहे. साखरेवरील एक्साइजच्या पट्टीतील कांहीं भागाचा विनियोग त्या धंद्याच्या सुधारणेकडे होणे, हे अत्यंत अगत्याचे आहे. साखरेच्या धंद्यासाठी इतके दिवस कमिटीची स्थापना झाली नाही, हेच विशेष होय. साखरेच्या उत्पादनांत ज्यास्त कार्यक्षमता निर्माण होण्यास व त्याचा दर्जा सुधारण्यास कमिटीने हाती घ्यावयाच्या योजना उपयोगी पडतील. प्रत्येक हॅट्टेडवेट साखरेस एक आणा, ह्या दराने साखरेवरील एक्साइजच्या बसुलीतून वेगळ्या फंडांत रकम वर्ग करण्यांत येईल व शुगर कमिटीच्या सर्चासाठी त्या फंडाचा विनियोग केला जाईल.

वेस्टर्न इंडिया विमा कं. लि.

वरील कंपनीचे चेअरमन, श्री. वि. शं. वैद्य, ह्यांनी कंपनीच्या वार्षिक सभेचे प्रसंगी केलेल्या भाषणाचा गोषवारा आजच्या अंकांत दुसरीकडे प्रसिद्ध करण्यांत आला आहे, त्यावरून कंपनीच्या सतत प्रगतीची कल्पना येईल १९४२ साली कंपनीस १९४१ पेक्षा ७१ लक्ष रुपयांचे काम अधिक मिळालेले आहे, लाइफ अँडुअरन्स फंडांत १८१ लक्ष रुपयांची भर पडली आहे, रिझर्व फंडाची रकम ४ लक्ष रुपयांवर गेली आहे, कंपनीजवळील रोख्यांची ताळेबंदातील किंमत प्रत्यक्ष बाजारभावाने होण्याच्या किंमतीपेक्षा १४ लक्ष, ८४ हजार रुपयांनी कमी आहे तरी ती वेस्टर्न इंडियाच्या वहिवाटीप्रमाणे हिशेबांत घेतलेली नाही, भागीदारांना १९४२ सालाकरिता १०% डिव्हिडंड देण्यांत आले सर्चाचे प्रमाण अगोदरच कमी असूनहि ते आणखी खाली गेले आहे, लॅसचे प्रमाणहि अल्प आहे, इत्यादि गोष्टी कंपनीची सुस्थिति व भरभकमपणा ह्यांची निदर्शक आहेत. “सांप्रतच्या परिस्थितीत नवीन भर पडणाऱ्या कामावरील हप्त्याच्या मोठ-मोठ्या रकमा पूर्वीप्रमाणे चांगले व्याज येण्याच्या दृष्टीने गुंताविणे दुर्घट झाले आहे व त्याचा परिणाम व्हॅल्युएशनवर झाल्याखेरीज रहाणार नाही असे वाटते” असे चेअरमननी आपल्या भाषणांत सांगितले. कित्येक हिंदी कंपन्यांना आपले हप्त्याचे दर वाढवावे लागले आहेत, ह्या दृष्टीने वेस्टर्न इंडियास मूल्यमापनात वाढावा पूर्वाचे मानाने कमी उला तरी विमोदारांनी विम्यासाठी वेस्टर्न इंडियाचीच निवड केली ती योग्यच केली, असेच त्यास वाटण्याजोगी त्या कंपनीची भक्कम परिस्थिति आहे. गेल्या २९ वर्षांच्या काटकसरीच्या व सावधगिरीच्या कारभाराची पुण्याई कंपनीचे पाठीशी आहे, त्यामुळे युद्धजन्य प्रतिकूल परिस्थितीस तोंड देण्याचे तिचे सामर्थ्य निर्विवाद आहे.

बॉंबे को. क्वार्टर्ली

वरील त्रैमासिकाचा जून, १९४३ चा अंक नुकताच प्रसिद्ध झाला आहे, त्यांत प्रारंभी सर मणिलाल नानावटी ह्यांनी मुंबईचे रोटीरी क्लबांत “हिंदी शेतकऱ्यांचा प्रश्न” ह्या विषयावर केलेल्या भाषणाचा सारांश दिला आहे. त्यांत, शेतकऱ्यांची व सेडेगांवांची आजची स्थिति त्यांनी वर्णिली असून त्यांच्या उद्वाराचे महत्त्व आणि मार्ग ही सांगितली आहेत. मद्रास येथे सहकारी इन्स्टिट्यूटसच्या व बँकांच्या असोसिएशनसच्या स्टँडिंग कमिटीची संयुक्त सभा भरली होती, त्याची माहिती सभेस हजर राहिलेले दि. ब. काजी ह्यांनी आपल्या लेखांत दिली आहे. श्री. त्रिवेदी ह्यांनी “लँड मॉर्गिज बँकांपुढील जुने-नवे प्रश्न” ह्या विषयावर लेख लिहिला आहे व लँड मॉर्गिज बँकांच्या कामकाजाचे वर्णन श्री. गुर्जर ह्यांनी केले आहे. बेडगांव जिल्ह्यातील स्वस्त धान्याच्या सहकारी दुकानांची माहिती श्री. अगरमोल ह्यांनी दिली आहे. अभिप्राय, नवे ग्रंथ, संपादकीय स्फुटे, सहकाराची प्रगति, सहकारी बातम्या, रजिस्ट्रारची सकर्युउरे, सहकारी बँकांच्या हिशेबाचे तक्ते, इत्यादि नेहमीची सदरे अंकांत आहेतच.

प्रो. काळे ह्यांची प्रकृति सुधारत आहे .

गेले कांहीं महिने, पचनक्रियेत बिघाड झाल्यामुळे प्रो. वा. गो. काळे ह्यांची प्रकृति नाडुस्त होती. २२ जून रोजी मुंबई येथे त्यांचेवर शस्त्राकिया करण्यांत आली, ती यशस्वी होऊन प्रो. काळे पुणे येथे परत आले आहेत. त्यांची प्रकृति सुधारत आहे.

हिंदी आयुर्विमा कंपन्यांचे १९४२ मधील काम

(माऊटे लक्ष रुपयांचे आहेत)

कंपनी	१९४२	१९४१	१९४०
ओरिएंटल	९५१	८१६	७४९
हिंदुस्थान	२८८	२६०	२७५
न्यू इंडिया	२३५	१७७	१४३
बॉम्बे म्युच्युअल	१७२	१७१	१५१
नॅशनल	१३७	१६६	१५६
एंपायर	१३६	१३४	१३२
भारत	१३२	१४०	१५१
लक्ष्मी	१२५	१००	८३
बॉम्बे लाइफ	१००	१११	१२२
इंडस्ट्रिअल अँड मुटेन्शियल	९८	९०	८१
युनायटेड इंडिया	८५	११८	९८
एशियन	८४	७०	५८
मेट्रोपोलिटन	७६	७४	७१
वेस्टर्न इंडिया	७५	६९	६७
जनरल	७१	६९	६९
नॅशनल इंडियन	६७	६१	४९
ज्युपिटर जनरल	६५	४५	१९
न्यू एशियाटिक	६०	६२	६०
कबी जनरल	५७	५३	३१
फ्री इंडिया	३७	१६	३४
आंध्र इंगुरन्स	३०	३७	३३
बॉर्डन	२८	३०	२८
सेनिय	२४	२९	२०
कलकत्ता इ.	२४	२१	१६
नेपच्युन	२३	२२	२२
बॉम्बे कोऑपरेटिव्ह	२३	४५	४०
इ. एकोनॉमिक	१९	१३	९
आर्यस्थान	१५	१४	१३
बंगाल इ.	१५	२१	२०
भाग्यलक्ष्मी	१४	१५	१०
कॅनरा म्युच्युअल	१३	१२	८
डिपोझिटर्स बेनिफिट	१२	७	४
सेंटिनल	११	१८	१०
साउथ इ. को.	९	१३	०
पोप्युलर	८	८	६
महावीर	८	६	६
स्टार ऑफ इंडिया	८	३	६
ट्रस्ट ऑफ इंडिया	८	७	६
बंगलक्ष्मी	५	५	५
पठाडियम	४	३	५
प्रवर्तक	२	४	१

वेस्टर्न इंडिया विमा कंपनीची वार्षिक सभा

चेअरमन, श्री. विनायक शंकर वैद्य, बी. ए. (टि.) यांचे
ता. २७ जूनच्या सभेतील भाषण

१९४२ मध्ये कंपनीकडे एकंदर ९५, ७१, ४४१ रुपयांचे नवीन काम दाखल झाले. पैकी ७६, १८, ७२९ रुपयांचे नवीन काम हते येऊन पुरे झाले. या वर्षाच्या नव्या कामाची गेल्या वर्षाच्या कामाशी तुलना केल्यास या वर्षी सुमारे साडेसात लाखांची नवीन कामांत वाढ झाली असल्याचे आपणांस आढळून येईल.

अहवालाचे साली प्रिमियमचे एकूण उत्पन्न रीइन्शुरन्स प्रिमियम वजा जातां रुपये २८,०९,६२३ चे झाले. इन्व्हेस्टमेंटवरील निव्वळ व्याजाचे व भाड्याचे उत्पन्न रु. ६,२९,६३५ जमा आहे. सर्व तऱ्हेचा खर्च वजा जातां या साली कंपनीला लाइफ अँड अरन्स फंडांत रुपये १८,१९,३९९ ची भर घालता आली. त्यामुळे कंपनीचा एकंदर विमाफंड आतां रुपये १,६२,९४,०३१ इतका झाला आहे. कंपनीच्या इन्व्हेस्टमेंटची हिशेबी नोंदलेली खरेदीची एकूण किंमत रुपये १,५३,१६,७१६ असून कंपनीचे हिशेबाचे वर्षी तारीख ३१-१२-४२ ला बाजारभावाने त्याची किंमत रुपये १,६८,०१,५७७ इतकी होत आहे. कंपनीच्या लाइफ फंडावर सरासरी ३.९४% इतका व्याजाचा दर पडला आहे. १९४१ साली हा दर ३.९९ इतका होता. आर्थिक मंदीमुळे नवीन इन्व्हेस्टमेंटवर व्याजाचा दर बराच कमी मिळत असल्याने व इन्कम-टॅक्सच्या दरांत झालेल्या वाढीमुळे हा फरक होत आहे.

“विमा कंपन्यांना आपला पुष्कळसा फंड हिंदुस्थानातील उद्योगधंदे वाढविण्यासाठी संपूर्ण सुरक्षित अशा स्थळी गुंतविणे शक्य नाही कां? या कार्याकरिता एकाद्या विमा कंपनीने कां पुढाकार घेऊं नये किंवा या बाबतीत खुद्द वेस्टर्न इंडियानेच पुढाकार घेऊन दुसऱ्यांना हा नवीन धडा कां घालून देऊं नये?” असा प्रश्न सर विश्वेश्वर अय्या ह्यांनी कंपनीच्या रौप्यमहोत्सवाचे वेळी पुढे मांडला होता.

सर विश्वेश्वर अय्या यांनी म्हटल्याप्रमाणे वेस्टर्न इंडियाने पायो-नियर संस्था म्हणवून घेण्याचा योग आणावा अशी माझी सूचना आहे. भरपूर सुरक्षितता ठेवून निदान पांच टक्के पैसे तरी उद्योगधंद्यांत गुंतवावेत अशी माझी आपणांस सूचना आहे. अहवालाचे साली सर्वांचे प्रमाण शेंकडा २०-१० आहे. १९४१ साली ते २१-४१ होते. नवीन कामांत वाढ असूनहि सर्वांचे प्रमाण कमी झाले आहे. त्याचप्रमाणे अहवालाचे साली कंपनीच्या कामाचे लॅप्सचे प्रमाण नेहमीप्रमाणे कमी आहे.

बाजारभावापेवजी उत्पादनाचा खर्च हिशेबांत घेणार

कपाशीच्या कापडाच्या उत्पादकांजवळील मालाच्या साठ्यांवर युद्धविषयक धोक्याच्या विम्याचा हसा बसवितांना, साठ्याची बाजारभावाने होणारी किंमत हिशेबांत घेतली जात असे. १ जुलै पासून पुढे बाजारभावापेवजी विम्याच्या वेळेची उत्पादनाची किंमत हिशेबांत घेतली जाणार आहे. ही सवलत उत्पादकांजवळील साठ्यालाच फक्त मिळणार आहे व त्यामुळे गिरणीवाल्यांच्या विम्याच्या हप्त्यांत बरीच घट होणार आहे.

म्हैसूर संस्थानाची औद्योगिक प्रगति

(१९४१-४२)

१९४१-४२ मध्ये संस्थानाच्या मदतीने खालील कारखाने स्थापन झाले अथवा सुरू झाले:—

- (१) म्हैसूर वूलन इंडस्ट्रीज लि.
- (२) म्हैसूर किलोस्कर लि.
- (३) भारत ऑईल मिल्स लि.
- (४) चित्तडुर्ग ऑईल अँड इ. कं. लि.
- (५) दावणगिरी वनस्पति व्हेजिटेबल ऑईल कं. लि.

संस्थानाच्या औद्योगिक खात्याने ३० अर्जदाखला २७,१६० रुपयांची कर्जे दिली. गेल्या काही वर्षांत कार्यक्रमाप्रमाणे स्थापन केलेल्या ग्रामाद्योगांची प्रगति घडवून आणण्यांत आली. हात-मागाच्या धंधावर गिरण्यांच्या स्पर्धेमुळे अनिष्ट परिणाम झाला, तेव्हा कोष्ट्यांना स्वस्त किंमतीस सूत विकण्याची योजना आखण्यांत आली, तिचे प्रमाणे कोष्ट्यांना १९४१-४२ मध्ये ९६ हजार रुपयांचे सूत पुरविण्यांत आले.

काही महत्त्वाचे सरकारी कारखाने

सेंट्रल इंडस्ट्रियल वर्कशॉप, बंगलोर:—ह्या वर्कशॉपमध्ये किरकोळ यंत्रे बनविण्याचे व दुरुस्तीचे मिळून १,३६,०५९ रुपयांचे काम झाले.

चामराजेंद्र टेक्निकल इन्स्टिट्यूट:—ह्यामध्ये ९३३ हजारांचा माळ तयार झाला. विक्रीची रकम १ लक्ष, २८ हजार रुपये भरली.

गव्हर्नमेंट इलेक्ट्रिक फॅक्टरी:—ह्या कारखान्याची विक्री ५,१०,३३८ रुपयांची झाली. सध्या खात्यास लागणारा माळ तयार करून फॅक्टरीने पुरवला.

गव्हर्नमेंट प्रोसिलेन फॅक्टरी:—ह्या कारखान्याने २,६३,२३५ रुपयांची विक्री केली. क्रीकरी खात्याची वाढ चालू आहे.

गव्हर्नमेंट इंडस्ट्रियल अँड टेस्टिंग लॅबोरेटरी:—विक्रीचा आकडा ३,२३,३६० रुपये झाला. तिचे लिव्हर एक्स्ट्रॅक्ट, ऑसिटेट्स व क्रीम ऑफ टार्टर हे पदार्थ चांगले खपत आहेत.

गव्हर्नमेंट सोप फॅक्टरी:—विक्रीचा आकडा ८,८०,६६४ रुपये झाला. फॅक्टरीची वाढ करण्यांत येत आहे.

गव्हर्नमेंट सिल्क वीर्विंग फॅक्टरी—विक्रीचा आकडा सुमारे ४ लक्ष रुपये झाला. कारखाना पॅरेशूट कापडाच्या उत्पादनांत मुख्यतः गुंतला होता.

गव्हर्नमेंट बायक्रोमेट फॅक्टरी—१९४१-४२ हे ह्या कारखान्याचे पहिलेच वर्ष होय. विक्री २६३ हजारांची झाली.

म्हैसूर केमिकल्स अँड फर्टिलायझर्स लि.—विक्रीचा आकडा १०,९५,००० रु. होता सल्फ्यूरिक ॲसिड, अमोनियम सल्फेट, अमोनिया, सुपर फॉस्फेट, इत्यादींचे उत्पादन कारखान्याने केले.

म्हैसूर लॅप वर्क्स लि.—ह्या कारखान्याने २,०१,००० रुपयांचा माळ विकला.

म्हैसूर कॉफी क्युरिंग वर्क्स लि.—सुमारे २२०० टन कॉफीचे क्युरिंगवर कंपनीने २२ हजार रुपये निवृत्त नफा मिळविला. कॉफी लावणारांना १,१८,४६८ रुपये कर्जाऊ देण्यांत आले.

म्हैसूर स्टोनवेअर पाइप्स अँड पॉटर्रीज लि.—कारखान्याने २,२६,०४५ रुपयांचा माळ विकला व म्हैसूर आणि बंगलोर ट्रॅनज कामासाठी लागणारा माळ पुरविला.

मुंबई शहरातील मध्यम वर्गीय गुजराती समाजाची पहाणी

(ता. २३ जूनच्या अंकातील लेखाचा उत्तरार्ध)

एकूण ३८० कुटुंबांच्या पहाणीत असे आढळून आले, की ३५.८% कुटुंबांची थोडीफार बचत आहे; २८.७% कुटुंबे कर्जात आहेत. ज्या कुटुंबांना बचत करता येते, अशांचे संबंधी खाली माहिती दिली आहे—

उत्पन्नाचा गट	बचत करणारी कुटुंबे	वार्षिक सरासरी बचत रु.
१	८	५७
२	५५	८६
३	३७	९६
४	३६	२१३

बचत गुंतविण्याचा सामान्य मार्ग विमा पॉलिसी हाच आढळला. कारण, मध्यम वर्गीतील लोकांना आपण होऊन दरमहा शिष्टक टाकणे कठीण जाते; विमा पॉलिसीतील सक्तीच्या शिलकांची योजना त्यांना ज्यास्त पसंत पडते.

कर्जबाजारीपणाचा तपशील खालील तक्त्यांत आढळेल:—

उत्पन्नाचा गट कर्जदार कुटुंबांची संख्या सरासरी कर्ज (हजार रु.)

१	३१	१.४
२	८९	१.७
३	१५	१.५
४	४	२.६

कर्जाचा बोजा फार नाही, असे चौकशीचा रिपोर्ट लिहिणारांचे मत आहे. कर्जाचे कारण शोधता, मासिक खर्च भागण्याइतके कुटुंबांचे उत्पन्नच नाही, असा निष्कर्ष निघतो. कित्येक ठिकाणच्या चौकशीत कर्जाचे मूळ पिढीजात देणी असण्यांत किंवा उधळपट्टीत असल्याचे नमूद केलेले असते तसे येथे नाही; चालू उत्पन्न-सर्चातील प्रतिकूल तफावत हेच ह्या समाजाच्या कर्जाच्या परिस्थितीचे कारण आहे. कर्जापैकी तीन चतुर्थांश कर्ज मित्रमंडळी व नातेवाईक ह्यांचेकडून घेतलेले आहे, त्यामुळे कर्जावरील व्याजाचा बोजा वाचलेला आहे. जेथे व्याज दिलेले आढळून आले तेथे त्याचा दर ६ ते १२% होता. व्याजाचा बोजा हलका असल्यामुळे, कर्जबाजारीपणाचे दुष्परिणाम फारसे दिसून येत नाहीत.

गुजराती अन्नांत मांसल द्रव्यांचा तुटवडा आहे. गुजराती लोक दूध व पालेभाज्या ह्यांपेक्षा तूप व वनस्पतिजन्य तेले हीच जास्त खातात. कच्ची व काठेवाढी ह्यांच्या खाण्यांत इतर गुजराती लोकांपेक्षा दूध ज्यास्त आढळते. प्राप्ती वाढेल त्या प्रमाणांत जरी नाही तरी थोड्या कमी प्रमाणांत दुधावरील खर्च वाढत जातो. दूध व डाळी ह्यांचा वाढत्या प्रमाणावर उपयोग त्यांनी करणे जरूर आहे. खिग्ध पदार्थांचे सेवन व बैठी रहाणी ह्यांमुळे लठ्ठपणाचे पोषण होते विशेषतः स्त्रिया व मुले ह्यांचे पोषण ह्यांचे तसे होत नाही. बहुसंख्य गुजराती कुटुंबे सध्या अन्नावर जेवढा खर्च करतात, तेवढ्या खर्चात त्यांच्या शरीरांचे योग्य पोषण होणे अशक्य आहे. उत्पन्नाच्या वाढीबरोबर लोकांची प्रकृतिहि सुधारलेली आढळते; परंतु डोक्रेटुसी, सोकल्य, अपचन, अग्निमांश, इत्यादि किरकोळ विकारांनी गुजराती पडाढलेले दिसतात. प्रत्येकास कोणताही कोणता तरी विकार असतोच. पुरुषांपेक्षा स्त्रियांना ह्या विकारांचा उपसर्ग अधिक होतो.

DECCAN BOOK STALL

Booksellers, Publishers & Subscription Agents
Fergusson College Road, Poona No. 4

- (1) We stock and supply Educational books, General books & Library books.
- (2) We supply Government of Bombay and Government of India publications.
- (3) We receive Subscriptions to Indian and Foreign periodicals.
- (4) We procure any book published anywhere and supply it at publisher's price.

'जय' ग्रन्थमाला.

- १ बँका आणि त्यांचे व्यवहार
- २ हिंदुस्थानची रिझर्व्ह बँक
- ३ व्यापारी उलाढाली
- ४ सहकार

विमेदार नि हवाई हल्ला

शत्रुसाम्राज्य हवाई हल्ला अगर तत्सम उपद्रव यापामून विन-लडाऊ नागरिकांच्या जीविताला येणाऱ्या धोक्याचा समावेश विमा पॉलिसीच्या अर्थात होतो काय व त्यासाठी जादा प्रिमिअम मरावा लागेल काय ! असा प्रश्न साहजिकच नागरिकांमध्ये चर्चिला जात आहे.

ट्रस्ट ऑफ इंडिया**विमा कंपनीच्या**

विमा पॉलिसीमध्ये हवाई हल्ल्यामुळे जीविताला होणाऱ्या अपायचा अंतर्भाव होतो त्याकरिता जादा प्रिमिअम नाही.

तरी विलंब न लावतां—

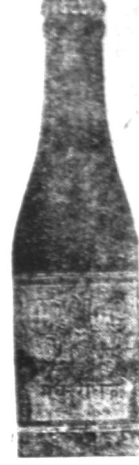
तुमचा नि तुमच्या आप्तेष्टांचा विमा

ट्रस्ट ऑफ इंडिया

विमा कंपनीतच उतरा.

अध्यक्ष:— श्रीमंत सरदार जगन्नाथ महाराज पंडित
माहितीपत्रकें विनामूल्य पाठवूं

ट्रस्ट ऑफ इंडिया विमा कं. लि. } वि. ह. देशमुख, बी. ए.
लक्ष्मी रोड, पुणे २ } जनरल मॅनेजर

**मधुजेहावरील
औषध**

तीन आठवड्यांचे
औषधास फक्त रु. ७

— मागविण्याचा पत्ता —

मॅनेजिंग डायरेक्टर, हारल प्रॉडक्ट्स
कंपनी लिमिटेड.
१२३ ए, सदाशिव, पुणे २.

राहाणेची व भोजनाची उत्तम सोय

पूना गेस्ट हाऊस

फोन नं. ७७९ गणपति चौक,

व्यवस्थापक

Studies in Agricultural Economics—Study No. 1

**THE FARMER
HIS WELFARE & WEALTH**

BY
DR. M. G. BHAGAT, M. A., Ph. D.

WITH A FOREWORD BY
DEWAN BAHADUR
SIR T. VIJAYARAGHAVACHARYA,
K. B. E.

Price Rs. 10 nett

Personally I can honestly call this book a fascinating study. It is so true a picture of the country-side. I congratulate the author on the result.

T. Vijayaraghavacharya.

Published by
THE CO-OPERATORS' BOOK DEPOT
Sir Vithaldas Thakersey Memorial Building
9 Bakehouse Lane, Fort, Bombay.

हे पत्र पुणे, पेट मॉबुडां घ. नं. ११५११ कार्यालय छापखान्यांत रा. विठ्ठल हरि बर्वे, यांनी छापिले व
रा. शोषद धामन काळे, बी. ए., यांनी 'दुर्गाधिवास,' मॉबुडां, घ. नं. १२५११३, पुणे शहर, येथे प्रसिद्ध केले.